

Милан Ђорђевић

МАСКЕ

Науму Пановском

Он ми је у позоришном бифеу причао да је од малих ногу волео да се показује, игра разне улоге и претвара се како је неко други, не би ли на тај начин искусио и најбоље упознао друге људе и разнолике могућности онога што зовемо људско постојање. У ствари, на тај начин је желео да привуче људе да му се диве, да га воле, а можда чак и да га обожавају. Што да не! И док ми је ово причао, претпостављам, можда је чак помало глумио, та глума је већ била његова друга а можда и прва природа. И покушавао је да својом мимиком, махањем рукама и покретима тела што јаче дочара своју животну причу. Да, за њега је глума била и нека велика чаролија а он је постајао чаробњак. Кад је био мали, отац га је често тукао због тих, како му је бесно говорио, „перверзија и гадости претварања”, „бесмислених измотавања”, „идиотских бургијања” и „мајмунских имитирања и подражавања”.

„Да, истина је, откад знам за себе хтео сам да будем неко други. Уронио бих у те фантазије. Носила ме је машта. То претварање у друге људе, имитирање других људи уздизало ме изнад једноличности, досаде и сивила свакодневице. Знаш, сем тога, ово ме је увек јако забављало. И у томе сам много уживао. Смешно и смех су за нас права храна. Као дете мучио сам родитеље тим малим, па и великим, играма које сам радо приређивао. У средњошколским годинама открио сам колико је глума, да се старински изразим, заправо душевно обогаћујућа и забавна. Убрзо, она је потпуно преплављивала све остале делове мог живота.”

Једном кад је отац опет покушао да га удари не би ли га казнио и тиме му рекао да престане са глуматањима, зграбио је очеву руку, задржао његов ударац и јако је стиснуо. Тако је оцу показао да је јачи и да су се ствари у њиховом односу и уопште промениле. И да му више не дозвољава да га малтретира и силом му наређује шта да ради само зато што му је син и што је млађи. Потом је заувек отишао из родитељске куће. Имао је петнаест година. Дошао је у Београд који је за људе из унутрашњости земље тада био право чудо и град нових могућности. Ту се неко време издржавао продавањем новина, разношењем млека, цепањем дрва, уношењем угља и другим физичким пословима. Уз то је похађао гимназију. Био је солидан ђак али нарочито је блистао у глумачкој секцији. Почео је да сарађује са позориштем „Дадов”.

Често смо се касније сретали у позоришном бифеу. Постали смо добри другови. Дружили смо се испијајући шприцере или пиво. Он ми је причао о својој прошлости, али и о позоришту и глуми. Мада сам једноставан, рационалан, можда за њега чак и припрост човек, инжењер, грађевинац, после његових прича пуно тога ми је било јасније. Почео сам помало и да разумем шта је уметност, поготово ова позоришна.

Рекао ми је да то што ради и даље за њега представља велику игру. Никад у себи није ућуткао и смирио дете које је некада волело да се игра и претвара, дете које је пуно говорило па чак и онда кад није користило речи већ покрете руку и тела, гримасе и изразе лица, игре очију и усана, покушавајући да постане неко други. Да, увек неко други. Озбиљни филозофи нам говоре да је наше људско постојање такође и некаква игра. Многи су написали књиге о томе.

Он ми је још рекао: „Кад глумим, питам се: ко сам, шта сам? Можда на то одговарам својим улогама. Оне су исте, али сваки пут кад их играм додајем или одузимам нешто па се мењају, као што ни дани нашег живота нису исти, већ слични, а сваки је ипак нешто друго. И то играње је оно што ме храни, наравно, духовно, психолошки, људски. Машта је лепо осећање и леп начин да пркосимо уништењу, смрти, болести, мржњи, злу. Добро, понекад је то и начин бежања од убитачне досаде, испразности и јаловости. Можда је за глумца представа привид у који улазимо нашминкани, са маскама, костимима и тамо играмо, рецитијемо. И ми после представе одлазимо или се враћамо у стварност. Али и представа је стварност. Чак често жешћа, заноснија, ближа екстази, опипливија од стварности живота. У стварности смо оно што и други људи, али тек у представама заиста живимо. Крв брже струји у нама. Не могу а да се малко наивно не запитам, да ли истински и бар на тренутак почињу душевно да пате људи који гледају нас глумце и позоришне представе, да ли саосећају са нама и уживљавају се у то што на сцени радимо? Да ли остају равнодушни и полуравнодушни по-

сматрачи, тачније они који нас гледају и слушају можда некако са висине, као отупели војери или све то виде као своју и нашу краткотрајну забаву? Знам да ипак оно што радим, заправо чиним да бих у људима покренуо нешто што је за живот вредно и да бих људе који прате нашу глуму много чему научио или у њима изазвао осећања. Банално све то звучи кад овако говорим. Наравно, и даље је ту моја мала неподопштина, па покушавам да доживим друге могућности постојања. Забога, шта је глума? Шта је свет глуме? Свет свакаквих шарених лажа, бечења и кривељења јавно познатих људи, па и свет лаких претварања? Или стварања нечега што у свима нама, да то песнички искажем, као мала грудва изазива лавину емоција? Ипак смо ми глумци посредници онога што нам дају драмски писци. Знам да је глума у тоталитарном свету и његовом свакодневном животу нешто скоро нужно. Али ипак то није стваралачка глума, већ начин да се сакрије оно интимно, оно што се мисли и оно што јеси. Отуд и аутоцензура код људи који се баве писањем, објављивањем и штампањем написаног. Забране му овде дођу као строге наредбе да се одређене маске не смеју скидати. Као и униформе. Ха, то је већ озбиљна костимографија! Отуд и оне приче о мимикрији и Кетману. Ма, што је неко друштво затвореније, глушље, опседнутије обоготвореним вредностима, идеолошким, политичким или религијским, то оно више убија индивидуалност, непоновљивост, игру, стварање, људскост, машту. Да, и смех, па чак и подсмевање. Добро, постоји и обична, уобичајена друштвена игра. Она наша маскарада и карневал која траје од детињства. Људи се праве, преподобљују се, варају себе, лажу друге, наравно, такође се и измотавају. То се дешава и у друштвима која нису деспотска, где не владају некакви застрашујући људи, опседнути једном ствари, безосећајне главосече и убице, дакле, они што желе силом, страхом и претњама да ту ствар и идеје наметну другим људима, које иначе не желе ни да чују. Ето, почех да причам и мудрујем као неки учени профа. Извини.”

Читао сам и неке текстове које су разни важни позоришни људи писали о њему. Рецимо, сећам се и нечега што је писао Јован Ћирилов. А рекли су битне ствари о овом глумцу али као да им је ипак измицало оно о чему ми он често говори. Зашто је он глумац? Шта му то значи? Али један догађај њега је ипак приморао да буде само један лик. Барем у животу. Заљубио се. Баш јако. Али та жена је била удата. Дуго су њих двоје одржавали везу. Међутим, она ипак није желела да се разводи од свог мужа. А наш глумац је морао да буде искрен и да стоји иза речи које изговара. Није ту било места чак ни за љубавне игре, удварачке слаткоречивости, љубавничка поигравања, мале лажи и претварања. Он је морао да постане само оно што је био. Но, једном их је њен муж ухватио док су били заједно. Чак је тајно пратио своју жену. Изнервиран и повређен њеним варањем упао је у хотелску собу,

где су били она и мој пријатељ глумац. Развалио је врата и потегао је пиштољ, који је стално са собом носио. Пуцао је у њега, а знао га је као познатог глумца. Погодио га је у руку. Али мој пријатељ глумац је имао луду срећу. Рана ипак није била тешка. „Срање”, помислио је потом глумац, „ово сам ја а не нека од мојих улога. Волео сам ту жену, обожавао сам да се љубимо, а волео сам да је љубим у пупак, у сисе и да уснама додирујем влажност њеног клиториса и усмина њене пичке. То сам био ја а не неко кога сам играо у позоришту или у животу. И све је сада брутално прекинуто. Можда је и овај муж само један од оних који су попут мога оца осуђивали моје измотавање, глуму, играња, варања или навлачења маски.”

Успешно је, ипак, прогурао и преживео и писања новина и такозване жуте штампе о овом случају и немилом догађају. А физички бол, тај грозни догађај и коначно одвајање од те жене као да су га убедили да не треба да буде само једно, већ да и даље, чак и у животу, игра друге ликове и да покушава да буде све оно друго. Као гостујући глумац играо је у представи Биљане Србљановић у Југословенском драмском позоришту. Хвалио ми је њен дар драмске списатељице. И тако остао је онај који игра улоге. Озбиљни глумац чак и у свом животу. А живот му је више био на позоришним сценама, у филмовима, у телевизијским драмама него у стварности, том опишљивом и живом бескрају у коме се, сваки на свој начин, праћакају и сналазе милијарде других људи на овој чудној, лепој али понекад и злокобној планети.

Али, ред је да завршим ову причу, она није маска али оно иза маске, а причање зна да буде маска, иза маске често се показује оно голо, коначно. Дакле, живот нашег глумца одједном је попримио и нешто ново. Као да му чак ни његова успешна глума више није одговарала, као да су тражење, па и налажење, нових ликова и глума постали више отров него радост његовог живота. Мора да га је све јаче гризло то страшно нестајање његовог стварног живота, ишчезавање стварне и једине личности која је он био, дакле, оног човека од крви и меса који је имао неке мане и врлине. Да, али и многе особине. И после неког времена, чак после неколико награда које је примио за своју успешну глуму, он се нагло и на опште јавно чуђење повукао из свега. Уз неку свађу напустио је позориште и започете припреме за нову представу. Неколико недеља после тога скочио је са вишеспратнице у којој је живео. Скочио је право на асфалт улице. И остао на месту мртав. Она његова лепа глава и лице, које је у позоришту, на телевизији и у филмовима представљало многе ликове, били су потпуно смрскани и улепљени крвљу.